

İNGİLİS DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ İNTERAKTİV TƏLİM METODU VƏ İNNİOVATİV XARAKTERLİ ÜSULLARIN TƏTBİQİ

Giriş. Hazırda digər sahələrdə olduğu kimi təhsil sisteminə də əsaslı islahatlar aparılır, təhsilin humanistləşdirilməsi, demokratikləşdirilməsi və inkişaf etmiş dünya dövlətlərinin təhsil sistemində inteqrasiyası istiqamətində işlər görülür. Bu gün təhsildə başlıca istiqamət onun şəxsiyyətyönümlü olması, subyektin subyektə münasibəti üzərində qurulması ilə bağlıdır.

Ali keyfiyyətlərə malik insanların yetişdirilməsi gənc nəsələri, nə üçün və necə öyrətməyi, mexaniki hafizəyə deyil, nəzəri (tənqidi) təfəkkürə istinad etməyi və idraki fəallığın yüksəldilməsini tələb edir. Dərsin təşkili zamanı müəllimin yaxşı bir model olması, tələbələrə isti münasibət yaratması motivasiyanı artırır. Auditohiyanın nizamlı, rahat olması, İngilis dilindən mövzuya uyğun giriş, dərsin fərdiləşmiş olması tələbələrin dərsə, mövzuya motivasiyasının artmasına səbəb ola bilən amillərdəndir. Burada qeyd etmək lazımdır ki, İngilis dili dərslərində fasilitator vəzifəsini yerinə yetirən müəllim hər bir tələbəyə şəxsiyyət kimi yanaşmalı, onlarla səmimi münasibət yaratmalıdır. Müasir İngilis dili dərslərində interaktiv təlimin müəllimdən tələbi odur ki, onun təqdim etdiyi təlim metodları və vasitələri dövrün tələbləri ilə uyğunlaşsın, daha doğrusu, demokratik olsun. Demokratik yanaşma zamanı dil öyrənənlər öz fikirlərini sərbəst bildirir, oxuduqlarını və ya eşitdiklərini bölüşməyə həvəsli olurlar, söhbətə tez qoşulurlar, qrup dairəsində aparılan müzakirələrdə daha fəal olmağa çalışırlar. Müasir universitet tələbəsi təkcə bu və ya digər sahədə ixtisaslaşmış kadr kimi formalaşmamalı, o həm də, ünsiyyətə hazır olmalı və müxtəlif insanlarla ünsiyyət qurmaq, komanda tərkibində işləyə bilmək, ətrafdakılara motivasiya verə bilmək kimi tamamilə yeni sosial bacarıqlara yiyələnəlməlidir. Məhz bu baxımdan ədəbi xəzinə əlçatan olmalıdır. Qloballaşma prosesinin labüdlüyünü və bu prosesi inteqrasiyanın qaçılmaz olduğunu nəzərə alaraq, elm və təhsil sahələrinin qloballaşma proseslərinə adaptasiyası dildə onun təmin olunmasını şərtləndirən amillər sırasına daxil olmuşdur. İlk öncə ona görə ki, məhz bu sahələrdə, İngilis dili dərslərində təkcə yeni bilik və texnologiyalar deyil, həm də insanın fikirlərinin ifadəsinin bu və ya digər formaların yeni mexanizmi və üsulları da gündəmdə olmalıdır.

Əsas hissə: Qloballaşma prosesi bir çox sahələrdə olduğu kimi təhsil, elm, elmi tədqiqat sahəsində də özünü biruzə verir. Bu da qeyd olunan sahələr qarşısında müəyyən vəzifələr və tələblər qoyur. Məhz bu baxımdan ölkəmizdə təhsilə, tədrisə və mütəxəssis hazırlığına münasibətlər də dəyişir.

Xüsusilə son illərdə Azərbaycanda milli təhsil sisteminin inkişafı, təkmilləşdirilməsi, humanistləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Təbii ki, bu orta və ali məktəblərdə də zəruri dəyişiklərlə müşahidə olunur. Lakin burada problem və çətinliklər də qaçılmaz olur. Belə ki, məzmun cəhətdən müstəqil iş daha çox müəllim tərəfindən qoyulan tapşırıqların yerinə yetirilməsinə yönəlir. Planlaşdırma və qərar qəbul etmə imkanlarının mərhələli açılışı, müvafiq bilik və bacarıqların mənimsənilməsi şüurlu münasibətlərin yaranmasına səbəb olur. Bu işlər fonunda tədris prosesində fəal iştirak etmək imkanı yaranır. Bu zaman tələbədə tədqiqatçı mövqeyi formalaşır və o özünün müstəqil kəşfinin dərk etmə subyektini rolunu oynayır. Metodiki nöqteyi-nəzərdən müstəqil iş planlaşdırmanın fərdi keyfiyyətlərinə yiyələnmənin ilkin mərhələsi kimi çıxış edir. Bu həm də interaktiv metoddan istifadə edərək materialların mənimsənilməsi mərhələsi kimi də dəyərləndirilir.

Materialların mənimsənilməsində mərhələli təlimlər, metod və vasitələrin rəngarəngliyi, uğurlu fəaliyyət, müəyyən müsbət nəticə əldə etdikdən sonra sevinc hissləri və digər amillər uzunmüddətli və şəbəkə formasında əldə olunan biliklərin əsas məğzini təşkil edir. Sosial sferada bu işlər fərdin sosial mühitdəki mövqeyini möhkəmləndirir. Tələbə qoyulan tapşırıqla mümkün qədər daha dərinlən tanış olmaq istəyi və problem yarandıqda birbaşa müəllimə deyil, əvvəlcə öz tələbə yoldaşına müraciət etmək arzusu bu işlərin ayrılmaz hissəsidir. təlim şagird və tələbə təfəkkürünün yardımı ilə qazanılmış, qazanılmaqda olan və qazanılacaq yeni biliklərin bütövlüyü deməkdir. İnteraktiv təlim yaradıcı, səciyyəvi əməliyyat təlimidir. Bu təlimdə tələbələr öz daxili duyğu və idrak səviyyələrində çıxış etməklə, bilikləri üzərində apardıqları məntiqi əməliyyat nəticəsində yeni bilik qazanaraq yaradıcı olurlar. İnniativ yaradıcılıq həm fərdi, həm də kooperativ (yəni birgə fəaliyyət) xarakter daşıyır.

Qeyd etmək lazımdır ki, İnteraktiv təlimində fərd öz şəxsi dərkənin nəticəsini, cəmiyyətin əvvəlcədən əldə etdiyi təcrübələrlə əlaqələndirməyə və əsaslandırmağa çalışaraq yeni bilik qazanır. Bu təlim fəlsəfəsi hissədən tama, yaxud da tamdan hissəyə çıxmağa, tələbələrin əldə olunmuş bilikləri ilə yeni qazanılacaq biliklərin birləşməsinə, qovuşmasına əsaslanır. Bu da öz növbəsində tələbə innoativ biliyinin tamliq sxemini yaradır. Təfəkkür əməliyyatları üzərində qurulan məntiqi bilik strukturları ilə təmasda olan hər bir tələbə idraki verilən biliklə qarşılıqlı əlaqəyə girərək, öz strukturlarının məntiqi əsaslarını qurur (1, s. 202).

Məntiqi düşüncəyə sahib olan hər bir tələbə düzgün düşünməyə, əsaslı nəticəyə gəlməyə, bir nəticədən o biri nəticəyə çıxma vərdişinə yiyələnmiş olurlar.

İnteraktiv təlimin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, o tələbəni özünü inkişaf yoluna salır, ona təlimdən və sosial mühitdən qazandığı bilikləri öyrəndiyi və öyrənəcəyi biliklərlə birləşdirməyə, əsaslandırmağa və özü üçün yeni, yüksək formalı bilik qazanmağa şərait yaradır. Çağdaş dünyamızda hər bir fərdin innoativ- yaradıcı olması, öz bacarığından çıxış edərək yeni fikir, yeni ideya yaradıb, onu həyata tətbiq etməyi bacarmalı, önəmli və dəyərli olması vacibdir.

İnteraktiv təlimin iki əsas məqsədi vardır:

⁶³ Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyası. kvelieva64@gmail.com

- 1) Tələbənin əxlaqını saflaşdırmaq;
- 2) Öz-özünü inkişaf etdirərək bilik qazanmaq.

B.Kumaravadiveliyə görə bu biliyin yolu qazanılmış bilikdən, vərdisdən keçərək yeni yaradılan biliyə istiqamətlənir. İnteraktiv təlim fəaliyyəti strukturu – dərslər zamanı müəllim tərəfindən tələbələr üçün seçilən fərdi və yaxud kooperativ təlim fəaliyyətidir. Komandalara bölünmüş tələbələr təlim fəaliyyətlərini cütlikdə və komandada “müzakirə”, “dəyirmi masa”, “aqli hücum”, “rollar üzrə oyun”, “açın, tapın”, “səhvi tapın”, “telefon” və s. strukturlarda aparırlar. Hər bir fəaliyyət strukturu tələbələrdə bir neçə sosial bacarıq və vərdislərin yaradılmasına xidmət edir. İnteraktiv təlim prosesində iştirak edən hər bir tələbə məntiqi üsulla bilik qazanmaqla, həm də tərbiyəvi cəhətdən sosial mühitin əxlaqına uyğun olaraq özünü aparmaq vərdişinə yiyələnir (2, s. 537-560).

Hazırda elmi-texniki tərəqqinin inkişafı təbii olaraq təlimdə texniki vasitələrin tətbiqinə ciddi zərurət və geniş imkan yaratmışdır. Təhsilin informatlaşması-təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədilə İKT-nin intensiv tətbiqinə əsaslanır, təhsildə mövcud vəziyyətin dəyişməsinə, onun yeniləşməsinə, bütövlükdə təhsilin məzmun və forma etibarilə texnoloji baxımdan innovativ xarakter almasına xidmət edir. Müasir informasiya cəmiyyətində tələbə lazımı məlumatı axtarmaq, seçmək, təhlil etmək, yeni informasiya yaratmaq, bu əsasda mövqe formalaşdırmaq, qərar qəbul etmək və qərarı həyata keçirmək kimi sərəfətlərə yiyələnməlidir. İndi hər bir müəllimin vəzifəsi təhsilalanlara İngilis dilini öyrətmək, onlara yardımçı olmaq, bələdçi (fasilitator) rolunda çıxış etmək, informasiya mənbələri ilə tələbə arasında vasitəçi funksiyasını yerinə yetirməkdir. Unutmaq olmaz ki, təlimin yeni texnoloji proseslə aparılmasında müəllim təşəbbüskarlığı və fərdi nümunəvililiyi, problemə yaradıcı yanaşması ən vacib şərtlərdəndir.

B.Kumaravadiveli qeyd edir ki, Müəllim öz təşəbbüs və qənaətlərini aktiv tərəfin-təhsilalanların fikir və fəaliyyətləri ilə birləşdirdikdə, başqa sözlə, düzgün ümumiləşdirilmə apardıqda, tədrisi interaktiv (birgəfəaliyyət, əməkdaşlıq, qarşılıqlı kollektiv iş) səmtə istiqamətləndirdikdə təlimin texnoloji səmərəsi daha üstün olur. Texnoloji prosesə sistem halında yanaşmaqla həm təhsilalanların idrakının formalaşmasına, fəaliyyət çevrəsinin genişlənməsinə, həm də müəllim novatorluğunun məkan və zaman daxilində yeni keyfiyyətlərlə görünməsinə əlverişli şərait yaradılmış olur (3, s. 276).

Pedaqoji təhsilin informatlaşması istiqamətində aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

1. Müəllim hazırlığında İKT-nin, yeni təlim üsulları və texnologiyaların tətbiqi;
2. Pedaqoji ixtisaslar üzrə təhsilalan tələbələrin biliyinin cari və yekun qiymətləndirilməsi üzrə yeni üsulların, texnologiyaların, İKT vasitələrinin tətbiqi;
3. Pedaqoji təhsil müəssisələrində distant təhsil formasının tətbiqi.;
4. Pedaqoji təhsil müəssisələrinin kompüterləşdirilməsi, elektron təhsilin həyata keçirilməsi.

İnnovasiyalardan istifadə müasir təhsil sistemində beynəlxalq standartları səciyyələndirir. E-vasitələrdən istifadə üçün ilk növbədə müəllim İKT-yə dair biliklərə malik olmalı və onlardan istifadə edə bilməlidir. Müasir dərslər şərtləndirən əsas cəhətlərdən ən əsası dilöyrənlərin fəallığıdır ki, bu zaman interaktiv (fəal) təlim metodlarından istifadə etmək məqsədə çatmaqda əsas vasitəyə çevrilir. Bu metodlar fonunda iş formaları müəyyənəldirilir:

1. fərdi, 2. cütlərə, 3. böyük və kiçik qruplarla iş.

Nəticə. Beləliklə, müasir İngilis dili dərslərində haqqında bəhs etdiyimiz, interaktiv metoddan istifadə edərək inniotiv-yaradıcı üsulların həyata keçirilməsi, bütün bu məsələlər bir-biri ilə sıx əlaqədə olub, biri digərini tamamlayır. Bunların əsasında isə təlim nəticələri, məzmun standartları, təlim strategiyaları dayanır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Krashen S.D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press Inc. 1982, 202 p.
2. Kumaravadiveli B. Towards a postmethod pedagogy. Quarterly, 2001. p.537-560
3. Kumaravadiveli B. Understanding Language Teaching. From Method to Postmethod. London. Tylor&Francais e-Library, 2008, 276 p.

Ключевые слова: стратегия, устная речь, конкурс, английский язык, семантика.

Açar sözlər: strategiya, şifahi nitq, kontekst, İngilis dili, semantika

Key words: strategi, oral speech, contest, english, semantic

The use of interactive learning methods and innovative methods in English lessons

Summary

The article deals with the effective ways of organizing and conducting modern English lessons and working out effective ways of listening skills. Today the main goal of teaching and learning foreign languages in the global world is developing language learners' ability to use the target language for communication. The process of teaching English should be based on the communicative – functional approach to teaching languages. The whole process of teaching oral speech should be goal-oriented systematic. It will make the process of teaching oral speech more effective. The article is devoted to the audio and video materials in modern methodology. While analyzing great attention was given to the facts taken from the literature. One of the important goals of the article is to detect and find out the reasons of literature.

Использование интерактивных методов обучения и инновационных методов обучения на уроках английского языка

Резюме

В данной статье рассматриваются вопросы эффективные пути организации и проведения современные английские уроки. Здесь говорится о необходимости внесения радикальных изменений в существующую систему обучения устной речи на иностранным языке. Процесс обучения английскому языку в целом и процесс обучения устной речи должен базироваться на коммуникативно – функциональном принципе. Обучение устной речи должно носить целенаправленный, системный, поэтапный характер, что будет содействовать повышению эффективности данного процесса. Одной из основных целей изучения языка является обладение умением эффективно общаться на изучаемом языке.

Məqaləni filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Rəfiq Cəfərov tövsiyə etmişdir.